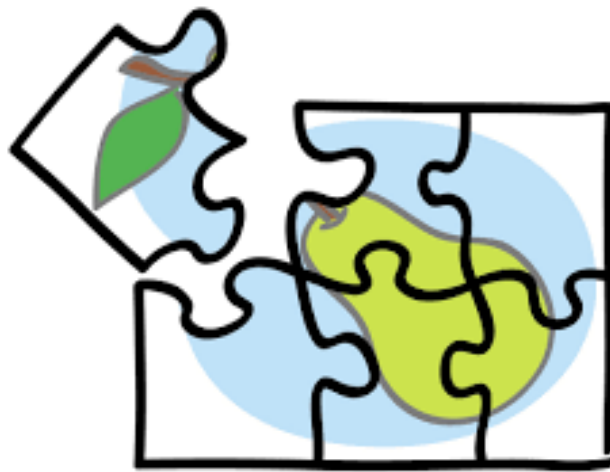

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית ביסודי

השלם החסר

תוכנית לקידום שפה ואוריינות

לכיתות ג-ו

המבוססת על השלמת מילים בטקסט מידעי

(קלויז)

מדריך למורה

פיתוח התוכנית והובלתה:

ד"ר לימור קולן, מנהלת תחום דעת עברית בגיל הרך וביסודי
ד"ר מעין תדמור־טרוינסקי, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות
הפדגוגית – אגף שפות

עריכה מדעית: ד"ר רקפת דנאי, ממונה חומרי למידה מדעי הטבע, המזכירות הפדגוגית
ייעוץ אקדמי ועריכת לשון: ד"ר אנה ענבר, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית
ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף שפות

שותפות לכתיבה:

יפעת פרידמן, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף
שפות
אילנית אברהם, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית –
אגף שפות

תשפ"ה 2025

תוכן עניינים

3	1. מבוא
5	2. מטרות התוכנית
6	3. העקרונות בבסיס התוכנית
9	4. תוכנית ההוראה ופירוט הטקסטים
12	5. מהלכי הוראה ושיקולים דידקטיים
18	6. נספח – מודל הוראה KWL
19	7. נספח – דף הנחיות ללמידת עמיתים

תרגילי השלמת מילים בטקסט (קלוז) ככלי דידקטי לקידום שפה ואוריינות

1. מבוא

התוכנית "השלם החסר" פותחה לצורך קידום כישורי הקריאה של התלמידים, תוך שימת דגש על הבנת הנקרא והרחבת הידע הלשוני. תוכנית זו מבוססת על תרגילי השלמת מילים בטקסט (קלוז), והיא מיועדת לתלמידים בכיתות ג-ו שרכשו את הקריאה, אך זקוקים לתוכנית התערבות לצורך קידום הבנת הנקרא. התוכנית מקדמת באופן ישיר את בסיסי הידע והמיומנויות הנחוצות להבנת הנקרא – ידע לשוני וידע עולם, מיומנויות קריאה בדגש על קריאה מנוטרת הבנה. התוכנית מתאימה להוראה בכיתה לקידום הישגיהם של כלל התלמידים ולהוראה בקבוצה קטנה. בתלקיט זה נכללו טקסטים למטרות מסירת מידע, הסבר ותיאור וטקסטים למטרות הנחיה והפעלה. הטקסטים שנבחרו מעוררי עניין וסקרנות, מרחיבי דעת ועשויים לתרום לחוויית קריאה מהנה ולעידוד קריאה.

מהי השלמת מילים בטקסט?

שני תהליכים דידקטיים מרכזיים עומדים בבסיס התוכנית: (1) השלמת מילים בטקסט שהושמטו בו מילים ו-(2) דיון בהחלטות הלקסיקליות בהקשר הטקסט. בשלב הראשון התלמידים משלימים את המילים החסרות בכוחות עצמם. תהליך זה מבוסס על ההנחה שבכל טקסט ישנה מידה של "עודפות" של מילים, ולכן על-אף השמטת המילים הקורא עדיין יכול להבין את הטקסט ולהשלים את הלקסמות החסרות. בקריאתו הוא משלים פערים ונעזר ברמזים המצויים בטקסט. השלב השני בתהליך ההתערבות באמצעות כלי דידקטי זה הוא הדיונים המלווים את תהליך השלמת המילים החסרות. דיונים אלו חשובים ביותר, והם יכולים להיערך בהנחיית מורה או בלמידת עמיתים. כשהדיונים נערכו בלמידת עמיתים, המורה ינחה את התלמידים בשלב מאוחר יותר בקבוצה קטנה או במליאת הכיתה.

המטרה בדיונים היא לבחון יחד את הצעות התלמידים להשלמת המילים החסרות בטקסט. הדיון נעשה תוך בחינה משותפת של ההשלמות האפשריות, תוך התחשבות בתוכן ובמבנה לשוני הן בהקשר הרחב (פסקה, קטע) הן בהקשר הצר (המשפט). בדיונים חשוב לאפשר מגוון אפשרויות ולא לחתור להשלמה אחת נכונה. הדיונים בהשלמת המילים החסרות מזמנים למורה הזדמנויות להרחיב את הידע הלשוני ולהעשיר את אוצר המילים של תלמידיו ולקדם את תהליכי הקריאה ואת הבנת הנקרא. הדיונים עשויים לתרום לפיתוח כושר ההבחנה הלשונית, לפיתוח המודעות לתהליכי הקריאה ולקריאה ביקורתית מנוטרת הבנה.

בנוסף, פעילות השלמת המילים בטקסט מאפשרת התערבות בתהליכי הבנת הנקרא בזמן התרחשותם. באמצעות הדיונים אפשר לזהות את חסמי ההבנה של התלמידים ולהציע להם אסטרטגיות המבוססות על היסקים – המעוגנים בתוכן, בהקשר ובמבנה הלשוני. יש לציין שקיים מתאם גבוה בין הישגי תלמידים במבחני הבנת הנקרא לבין הישגיהם במטלות השלמת מילים.

השלמת המילים החסרות מערבת תהליך של קבלת החלטות לקסיקליות – בחירת המילים המתאימות. ההחלטות האלה בעיקרן נשענות על מערכת ציפיות והנחות שהקורא

יוצר בתהליך הקריאה תוך שימוש בידע לשוני ובידע העולם שלו. עם התקדמות בקריאה הקורא בודק את אמיתותן של ההנחות האלה ויוצר הנחות וציפיות חדשות.

בדיונים נעלה שיקולים שונים ואת המידע שיש להתחשב בו בהכרעות הלקסיקליות – התחשבות בהקשר הרחב התוכני והלוגי והתחשבות בהקשר המצומצם של משמעות ומבנה המילה והמשפט. בדיונים נבחן את הצעות התלמידים תוך הפעלת תהליכים של קריאה מנוטרת הבנה וקריאה ביקורתית. באופן זה נגביר את המודעות ואת המכוונות של התלמידים לקריאה מנוטרת הבנה ונהפוך את הידע הפסיבי לידע אקטיבי התורם לשיפור תהליכי הבנת הנקרא.

ככלל, תרגילי השלמת המילים עשויים לקדם את הידע הלשוני של התלמידים. ההזדמנויות לעיסוק בידע לשוני באופן מפורש מעוגנות בהשמטות שבטקסט. אפשר לעשות זאת גם באופן מתוכנן על-ידי הכנת טקסט שהושמט בו מילים מתחום מסוים ולכוון את הדיון שיתפתח אל התחום הזה. למשל, השמטות שמכוונות להרחבת אוצר מילים, למבנה של מילה, למבנה של משפט (תחביר), למילות קישור ועוד.

2. מטרות התוכנית

לתוכנית ההתערבות מספר מטרות:

1. יצירת מצע משמעותי להקניית מיומנויות הבנת הנקרא ולתרגולן תוך שימוש בסוגי ידע מגוונים: ידע לשוני, ידע טקסטואלי וידע עולם;
2. פיתוח מיומנות של קריאה מנוטרת הבנה: תהליכי פיקוח ובקרה על הקריאה ועל ההבנה;
3. פיתוח הידע הלשוני והרחבת אוצר המילים;
4. יצירת הזדמנות לדיון מטא-לשוני: הגברת המודעות להיבטים הלשוניים בטקסט ולתרומתם להבנת הטקסט;
5. הרחבת ידע העולם של התלמידים בנושאים מגוונים תוך עידוד הסקרנות והרחבת העניין;
6. עידוד קריאה.

3. העקרונות בבסיס התוכנית ומאפייניה

בחירה של טקסטים למטרות מסירת מידע, הסבר ותיאור וטקסטים למטרות הנחיה והפעלה

המטרה הייתה לבחור טקסטים מסקרנים ומעניינים המרחיבים ידע עולם ומזמנים מפגש עם אוצר מילים מגוון וייחודי לעולם התוכן. ידע עולם ואוצר מילים תורמים לקידום כישורי הבנת הנקרא. כל הטקסטים מלווים בתמונות מרהיבות ומעניינות הממחישות את תוכן הטקסט.

עקרון השמטת המילים

בכל הטקסטים הושמטו מילים באופן שאינו פוגם באופן מהותי בהבנה. בכל טקסט ישנו גיוון בסוגי המילים שהושמטו: שמות עצם, פעלים, תיאורים, מילות קישור ועוד. רמת הנגישות למילים שהושמטו משתנה – מרמת נגישות גבוהה לרמת נגישות נמוכה. בכל ההשמטות נשמר העיקרון שבו אפשר לעגן את הבחירות הלקסיקליות בהיסקים מבוססי טקסט ומבוססי ידע חוץ טקסטואלי – ידע תוכן וידע לשוני.

התאמה התפתחותית רחבה

לרשות המורה עומדת האפשרות לבחור מתוך התלקיט את הטקסטים המתאימים לתלמידיו. הטקסטים מגוונים ויש לבחור בטקסט המותאם ליכולות השפתיות והאורייניות של התלמידים. בבחירת הטקסטים ובהתאמתם לתלמידים יש להעריך לא רק היבטים של תוכן אלא גם היבטים של מבנה ולשון הטקסט.

תוכן – מידת המוכרות, הדחיסות והמפורשות של הרעיונות

לשון הטקסט – מידת המורכבות הלשונית (אוצר המילים, מורפולוגיה ותחביר)

מבנה – אורך הטקסט ומידת הבהירות של המבנה הלוגי שלו, קישוריות ולכידות

נגישות אוריינית

א. כל הטקסטים בתלקיט מוצגים בשני היצגים של כתיב: כתיב מנוקד בניקוד מלא וכתיב מלא בניקוד מסייע. אפשר להתאים לכל תלמיד את ההיצג המתאים לו לפי מיומנויות הקריאה שלו.

ב. אפשר לצרף מחסן מילים המקל על השלמת המילים החסרות. התאמה מסוג זה תינתן רק לתלמידים העשויים לחוות תסכול רב ממשימה זו.

הטרמה

מודל ההוראה משלב מהלך של הכנה לקראת הקריאה של טקסט שהושמטו בו במילים. התהליך עשוי לסייע לתלמידים להתכונן לפעילות ברמה המושגית וברמה הרגשית.

* **ברמה המושגית** – לעורר ידע קודם ולמקד את התלמידים בעולם התוכן שבו עוסק הטקסט. אפשר לעורר ידע ולהציף אותו בדרכים מגוונות: הפקת מידע מן הכותרת ומן התמונות, צפייה בסרטונים ועוד.

* **ברמה הרגשית** – לעורר עניין, סקרנות וציפייה לקראת הקריאה. אפשר לעשות זאת בדרכים עקיפות (באמצעות חומרי תוכן מעניינים ומושכים) או בדרכים ישירות (באמצעות הכוונה לשאלות שאלות המשקפות עניין אישי).

הוראה מתווכת

החלק החשוב ביותר בפעילות הוא הדיונים שמתקיימים בין התלמידים והדיונים שאותם מנחה המורה. הדיונים מהווים מרחב ללמידה רבת פנים:

* הדיונים מספקים לתלמידים הזדמנות לנמק את הבחירות הלקסיקליות שלהם. ההנמקה הופכת את הידע הפסיבי לידע פעיל. בשיח המונחה ילמדו התלמידים לזהות את רכיבי הטקסט המסייעים בזיהוי המילים החסרות, וכן להפוך תהליכי קריאה אינטואיטיביים לתהליכים מודעים, מנוהלים ואסטרטגיים.

* בדיונים יוכלו התלמידים לקבל משוב על הבחירות הלסקיקליות שלהם ולעדכן את ההשלמות בהתאם.

* הדיונים מלווים בעיון בטקסט לצורך בחינת ההשלמות של התלמידים. עיון חוזר ומעמיק יגביר את מודעות התלמידים לתהליכי הקריאה ולקריאה ביקורתית ומנוטרת הבנה.

* הדיונים יעסקו בסוגיות לשוניות בהקשר הרחב (של פסקה או קטע) ובהקשר הצר (של המשפט והמילה). הדיונים בסוגיות לשוניות יעשירו את אוצר המילים וירחיבו את הידע הלשוני של התלמידים באשר למבנים דקדוקיים. זוהי דוגמה להוראת לשון בהקשר.

* הדיונים בבחירות התלמידים יעסקו במגוון האפשרויות להשלמת המילים החסרות. הדיונים ישאפו להרחיב את האפשרויות ויעודדו הצעות יצירתיות, ובלבד שהן מותאמות להקשר הצר והרחב שבו הן נטועות. הדיונים הללו ימחישו לתלמידים שהשימוש בשפה מגוון וגמיש.

תהליכי תיווך בעצימות גבוהה יכולים להיעשות באמצעות הדגמה (modeling). הדגמה של תהליך השלמת מילים על-ידי המורה תלווה ב"חשיבה בקול" המדגימה את ההתלבטות ואת תהליך קבלת ההחלטות.

ישנן שתי גישות שונות לניהול התיווך: **תיווך הולך ופוחת ותיווך הולך ומתגבר.**

תיווך הולך ופוחת

אירוע הלמידה מלווה בהוראה מונחית מראשיתו. התיווך ניתן לתלמידים בעצימות גבוהה, ובהדרגה הוא הולך ופוחת. תיווך בעצימות גבוהה לרוב מלווה בהדגמה ובהמללת מהלכי הקריאה, ההתלבטויות ושיקולי הדעת בבחירת המילה המתאימה. לאחר מכן ההוראה המונחית כוללת הנחיות לביצוע אשר בהן המורה מנחה והתלמידים מבצעים. בשלב הבא התלמידים מסבירים את תהליכי הביצוע ומבצעים.

תיווך הולך ומתגבר

אירוע הלמידה מתרחש באופן עצמאי ובלמידת עמיתים. התיווך ניתן לתלמידים בעוצמה הולכת ומתגברת בהתאם לצורך ולחסמי הלמידה המתגלים במהלך ההתמודדות. תחילה

ההוראה המונחית מושהית ומתנהלת בהתבוננות מרוחקת. ההתקרבות וההנחיה המופרשת נעשית בהתאם לצורך ובדיאלוג עם התלמידים שבו נעשה בירור על חסמי הלמידה ועל הצורך בתיווך. התיווך יתגבר בהתאם לצורך. תיווך הולך ומתגבר מתחיל בדיאלוג. יש לשאול שאלות המסייעות בהכוונה קלה ובמיקוד, אך להשאיר מקום להתמודדות התלמיד עם הטקסט בכוחות עצמו. במידת הצורך התיווך הולך ומתגבר ובשיאו יכלול הוראה מפורשת והדגמה.

למידה פעילה ולמידת עמיתים

רצוי לעודד את התלמידים לבצע את המשימה בלמידת עמיתים, בחברותא (בזוגות או בשלשות). ביצוע המשימה בחברותא פותח בפני התלמידים הזדמנויות לשיתוף, לחשיבה בקול ולהיוועצות. הלמידה השיתופית הופכת את הקריאה לפעילה יותר ומהנה יותר, מבססת תחושת מסוגלות ומגבירה הנעה ללמידה.

4. תוכנית ההוראה ופירוט הטקסטים

תוכנית ההוראה כוללת את הרכיבים הבאים:

- א. טקסטים מידעיים שהושמטו בהם מילים;
- ב. יחידות הוראה במקבצים;
- ג. מדריך כללי לתוכנית ומדריך לכל טקסט;
- ד. מודל הוראה.

א. הטקסטים

בתוכנית "השלם החסר" מוצעים 20 טקסטים בנושאים שונים מעולמות תוכן הקרובים ומרוחקים מעולמם של התלמידים. רוב הטקסטים הם למטרות מסירת מידע, הסבר ותיאור, וטקסט אחד מסוג הנחיה והפעלה. הטקסטים מלווים בתמונות מרהיבות העשויות להוות מצע לשיח מורחב. כל טקסט בתלקיט מופיע בשני היצגים: בכתב מנוקד וכתב מלא בניקוד מסייע.

שם הטקסט	אורך הטקסט	הערות
הבנדיקוט	133	משולב ביחידת ההוראה: מקבץ 1 – " מעניין לדעת! "
מי החיה הגבוהה ביותר בעולם	92	משולב ביחידת ההוראה: מקבץ 1 – " מעניין לדעת! "
מי רץ מהר יותר – כלוב או חתול?	99	משולב ביחידת ההוראה: מקבץ 2 – " גבוה יותר, מהיר יותר, גדול יותר "
למה הניבתן שמן כל כך?	94	משולב ביחידת ההוראה: מקבץ 1 – " מעניין לדעת! "
מדוע משיל הנחש את עורו?	89	
מיהו הטורף היבשתי הגדול בעולם?	125	
ההר הגבוה ביותר בעולם	80	
כלב פאג	111	
הדולפינים	162	
העטלפים	86	הדגמה להוראה מונחית נעשתה על בסיסי טקסט זה.
כדורסל	127	משולב ביחידת ההוראה: מקבץ 2 – " גבוה יותר, מהיר יותר, גדול יותר "
קורי עכביש	155	
האיגלו	157	
למה הציפורים בונות קן?	157	
דבורת הדבש	194	
טביעות אצבע	203	
הכדור הפורח	169	
איך מנפחים בלון בתוך בקבוק?	164	משולב ביחידת ההוראה: מקבץ 2 – " גבוה יותר, מהיר יותר, גדול יותר "
מהי פילוסופיה?	122	
מי היה רש"י?	158	

ב. יחידות הוראה במקבצים

חלק מן הטקסטים מתוך תוכנית ההוראה "השלם החסר" נארזו כחוברת ובה מקבץ של שלושה טקסטים בליווי מגוון פעילויות המתהלכות את הקריאה ומרחיבות את הלמידה. בחוברות האלה הושם דגש מיוחד על הוראת הלשון. בכל טקסט אותרו הזדמנויות להוראה מפורשת של תופעות לשון מגוונות. ההתבוננות בלשון והחשיבה המטא-לשונית מתבצעות בהקשר הטקסטואלי הכתוב. הפעילויות מלוות בהוראה מפורשת של תופעות לשון ובהמשגת הסדירות והחוקיות של התופעות האלה. ההתבוננות בתופעות לשון בהקשרים טקסטואליים והדיונים המתפתחים על אודות תופעות אלה מקדמים לא רק את השליטה בשפה והתקינות הלשונית, אלא גם תורמים להבנת הנקרא.

להלן פירוט החוברות.

מקבץ 1 – [מעניין לדעת!](#) (מי החיה הגבוהה ביותר בעולם? למה הניבתן שמן כל-כך? הבנדיקוט)

מקבץ 2 – [גבוה יותר, מהיר יותר, גדול יותר](#) (ההר הגבוה ביותר בעולם, מיהו הטורף היבשתי הגדול בעולם? מי רץ מהר יותר – כלב או חתול?)

מקבץ 3 – [כדורים ובלונים](#) (הכדור הפורח, כדורסל, איך מנפחים בלון בתוך בקבוק?)

ג. מדריך למורה

לכל אחד מן הטקסטים בתוכנית ההוראה "השלם החסר" נלווה מדריך קצר למורה ובו:

👉 נוסח פתור לתרגיל השלמת המילים;

👉 תיאור של מאפייני הטקסט;

👉 הצעות לפעילויות טרום קריאה – "כרטיס כניסה";

👉 ניתוח פריטים (המילים המושמטות).

עבור כל מילה שהושמטה מן הטקסט מפורט התהליך האסטרטגי לאיתור ולזיהוי של המילה והעיגון בהקשר הרחב והצר. המדריך למורה כולל גם הצעות להובלת הדיונים הנלווים לפעילות השלמת הטקסט.

ד. מודל ההוראה

ישנן דרכים שונות לתהליך שיעור המבוסס על השלמת מילים בטקסט. בתכנון השיעור צריך לאפשר לשני התהליכים הדידקטיים להתרחש:

1. **השלמת מילים** – פרק זמן שבו התלמידים קוראים את הטקסט ומשלימים בו את

המילים החסרות. רצוי שחלק זה יעשה בלמידת עמיתים או בקבוצה קטנה שבה מתפתח שיח של שיתוף והיוועצות.

2. **עיון ודיון בטקסט השלם ובחלקיו** – פרק זמן שבו מתפתח דיון בהצעות התלמידים

להשלמת הטקסט. רצוי שהדיון ירחיב את האפשרויות ככל האפשר ויעסוק בזיהוי

הרמזים שבטקסט ובעיגון בחירה בתוכן ובמבנה הדקדוקי של המשפטים ושל המילים.

אפשר להוביל את השיעור בכיתה שלמה או בקבוצה קטנה.

להלן הצעה למודל הוראה לשיעור המבוסס על תרגילי השלמת מילים בטקסט (קלוז) ככלי

דידקטי לקידום שפה ואוריינות. ההצעה כוללת פעילויות שונות, מטרותיהן, דגשים דידיקטיים ופסיכופדגוגיים ושיקולי שונים.

5. מהלכי הוראה ושיקולים דידיקטיים

הצגת הפעילות ומטרתה

נציג לתלמידים את הפעילות ואת מטרתה.

תיאור הפעילות: קריאה של קטע מידע מעניין ומסקרן שחסרות בו מילים והשלמתן של מילים אלו.

הנחיה לתלמידים: קראו את קטע המידע ונסו להשלים בו את המילים. שימו לב שבטקסט יש

רמזים רבים שיסייעו לכם לזהות את המילה החסרה. לרוב אין תשובה אחת נכונה! ייתכן

שתמצאו אפשרויות שונות להשלמת המילה. בחרו את המילה המוצלחת ביותר לדעתכם.

רצוי לבצע את המשימה בחברותא – לשתף ולהיוועץ זה עם זה.

פעילות טרום-קריאה – "כרטיס כניסה"

לפני קריאת הטקסט נתכנן פעילות קצרה שמטרתה להכין את התלמידים לקראת קריאת הטקסט מבחינה מושגית ומבחינה רגשית.

מבחינה מושגית יש לעורר ידע קודם ולמקד את התלמידים בעולם התוכן שבו עוסק הטקסט. הפעילות תזמן הצפה של ידע קודם והטרמה של תוכן הרלוונטי לטקסט. מבחינה רגשית יש לעורר עניין, סקרנות וציפייה לקראת הקריאה. אפשר לעשות זאת בדרכים עקיפות (באמצעות חומרי תוכן מעניינים ומושכים) או בדרכים ישירות (באמצעות הכוונה לשאלות שאלות המשקפות עניין אישי).

להלן הצעות לפעילויות:

1. הפקת מידע מהכותרת ומהתמונות
2. צפייה בסרטון
3. שימוש בכרטיס ניהול הקריאה – KWL

בנספח מצורף קובץ לתלמידים לניהול הקריאה לפי המודל KWL (עמוד 18).

כל תלמיד ימלא את דף ניהול הקריאה.

בשלב זה התלמידים ישלימו רק את שני השלבים הראשונים במודל תיהלוך הלמידה KWL:

שלב 1 – **העלאת ידע קודם:** מה אני יודע על...

שלב 2 – **שאלות שאלות:** מה אני רוצה לדעת על...

רצוי שפעילות זו של שיתוף והעלאת שאלות תיעשה בלמידת עמיתים.

התלמידים ישתפו בידע שלהם על אודות הנושא ויעלו שאלות המסקרנות אותם.

לאחר השלמת הקריאה אפשר להשלים את השלב השלישי: **מה למדתי על...**

קריאת הטקסט והשלמת המילים החסרות

לבחירתכם שתי גרסאות לטקסט: טקסט מנוקד או טקסט בכתוב מלא בניקוד מסייע.

אפשר לבחור עבור התלמידים את ההיצג המתאים ליכולות הקריאה שלהם.

אפשר להניח את שתי הגרסאות של הטקסט ולהציע לתלמידים לבחור.

מומלץ לבצע את הפעילות בלמידת עמיתים.

למידה בחברותא – נחלק את התלמידים לחברות (לזוגות או לשלוש).

אפשר להציע לתלמידים לחלק את הטקסט ביניהם לקריאה שיתופית.

כל משתתף יקרא את הטקסט וישלים בו את המילים החסרות.

במהלך הקריאה ומילוי המילים החסרות יוכלו התלמידים להיוועץ זה בזה.

עיון ודיון

העיון והדיון יכולים להיעשות במסגרת למידת עמיתים ולאחר מכן בהדרכת המורה.

עיון ודיון בלמידת עמיתים

לאחר סיום קריאת הטקסט והשלמת המילים החסרות התלמידים ישתפו זה את זה בהשלמות שלהם. התלמידים יערכו דיון באפשרויות השונות המוצעות. כל משתתף ינמק את הבחירה שלו והתלמידים יגיעו יחד להסכמות. ההסכמות יתקבלו על בסיס שיח לשוני חקרני-טיעוני והנמקה. יש לעודד קבלת אפשרויות שונות למילוי מילים כל עוד הן עונות על תקינות המשפטים מבחינת התוכן והתחביר. השיח המתפתח בין התלמידים תורם לתהליך שבו הקריאה מנוטרת הבנה ומחדד את הצורך של התלמידים לבחירת מילים שאינה שרירותית אלא מעוגנת בהסבר.

לאחר מילוי הטקסט התלמידים יקראו יחד את הטקסט השלם בקריאה שיתופית ובקריאה עצמית.

* בנספח מצורף קובץ הנחיה לתלמידים לבדיקה שיתופית של מילוי הטקסט (נספח בעמודים 19-20).

עיון ודיון בהנחיית המורה

לאחר סיום קריאת הטקסט והשלמת המילים החסרות המורה ינחה את העיון והדיון: "נקרא יחד את הטקסט, נבחן יחד את ההצעות ונדון באפשרויות".

👉 נבקש מן התלמידים להציג את הצעותיהם.

👉 נכתוב את ההצעות על לוח מחיק ונשאל: מדוע בחרת במילה זו? כל תלמיד יתבקש לנמק את הבחירה שלו.

👉 נפנה את תשומת לב התלמידים למידע המסייע באיתור המילה החסרה.

👉 נבחן יחד את האפשרויות המתאימות ונקבל החלטה לגבי האפשרויות הטובה ביותר.

👉 נבסס את הנימוק בהקשר הטקסטואלי ובהיבטים הלשוניים.

👉 נרחיב בסיסי ידע עולם, אוצר מילים וידע לשוני הנחוצים להבנת הטקסט ולקבלת החלטות הנוגעות לבחירת המילים המתאימות.

👉 לאחר לאחר מילוי הטקסט נקרא שוב את הטקסט בקריאה קולית רציפה.

👉 נזמין את התלמידים לקרוא את הטקסט בקריאה שיתופית ובקריאה עצמית.

דגשים

* השלב החשוב ביותר בתהליך ההתערבות הוא הדיון בהצעות של התלמידים להשלמת הטקסט. הדיון יכול להיערך בקבוצה קטנה בהנחיית המורה או בלמידת עמיתים ואחר כך בהנחיית המורה במסגרת הכיתה.

* הדיון ייעשה תוך כדי עיון בטקסט ובחינת ההצעות שהתלמידים מעלים.

* חשוב להרחיב את השיח ולאפשר הצעות מגוונות ויצירתיות.

* בדיון ננחה את התלמידים לנמק את הבחירות שלהם.

* נעגן את בחירת המילים המתאימות בהלימות לתוכן, להקשר הרחב (הפסקה, הקטע) ולהקשר הצר (המשפט, המילה) תוך ניתוח מבנה הלשון (הסמנטי, הדקדוקי).

* תיווך יינתן בהתאם לצורך.

הוראה מתווכת

המורה יבחר את אופן התיווך שיוצע לתלמידים ואת עוצמתו – תיווך הולך ופוחת או תיווך הולך ומתגבר.

תיווך בעצימות גבוהה כולל מהלכי התערבות שונים:

- ✍ הוראה מפורשת הכוללת הדגמה (modeling) על החלק הראשון בטקסט;
- ✍ הקראה קולית של הטקסט לפי שהתלמידים קוראים בעצמם;
- ✍ חלוקת הטקסט לחלקים וקטנים ושילוב העיון והדיון אחר כל פסקה/קטע;
- ✍ הוספת מחסן מילים.

לאחר קריאת הטקסט והשלמת המילים החסרות בו

להלן מספר הצעות ל"כרטיס יציאה" מהטקסט:

1. קורפוס מילים – נבקש מהתלמידים לאתר מילים המתארות את הרעיונות העיקריים בטקסט.
2. נשאל מה הנושא המרכזי של הטקסט? במה הטקסט עוסק?
3. השלמת שלב 3 במודל הלמידה KWL
4. חיבור שאלות לטקסט והכנת משחק המשלב קריאה ומענה על שאלות.

הטקסט כמצע לקידום שפה ואוריינות

לאחר השלמת הטקסט אפשר לחזור אל הטקסט השלם למטרות למידה שונות. המורה יבחר את מטרות הלמידה לפי מה שמזמן הטקסט ובתאם למטרות ההוראה הכיתתיות ומטרות הלמידה האישיות. לדוגמה, אפשר לחזור אל הטקסט לקידום מטרות אלה:

1. הרחבת אוצר מילים;
2. קידום שטף קריאה;
3. פיתוח ההבנה של הטקסט בממדי ההבנה השונים;
4. ניתוח המבנה של הטקסט והרחבת הידע המטא-טקסטואלי;

5. התנסויות בהבעה בכתב בזיקה לטקסט;

6. פיתוח השיח הדבור – שיח מורחב (כגון: תיאור או הסבר של תופעה)

כרטיס המלווה את הקריאה של הטקסט

שם הטקסט: _____

אחרי הקריאה	לפני הקריאה
בעקבות הקריאה, דברים חדשים שלמדתי על...	מה אני יודע/יודעת על... מעבין אותי לדעת ...

הִזְקוּ אֶת עֲצָמְכֶם!

לְאַחַר שֶׁהִשְׁלַמְתֶּם אֶת הַמְּלִים הַחֲסֵרוֹת בְּקָטַע הַמִּידָע, קְרְאוּ אוֹתוֹ שׁוּב בְּרָצָף.

הֲאֵם הַמְּלִים שֶׁהִשְׁלַמְתֶּם מֵתְּאִימוֹת לִתְכֵן וְלִמְבִּנָּה שֶׁל הַמְּשֻׁפֵּט?

אִמִּיצֵת עֲמִיתִים

הִתְחַלְקוּ לְזוּגוֹת.

שְׁתַּפּוּ אֶחָד אֶת הַשְּׁנִי בַּמְּלִים שֶׁהִשְׁלַמְתֶּם.

① הֲאֵם בְּחִרְתֶּם בְּאוֹתֵן הַמְּלִים?

② הִסְבִּירוּ מִדּוּעַ בְּחִרְתֶּם דּוֹקָא בַּמְּלִים אֵלּוּ.

③ מִבֵּין הַמְּלִים הַמוֹצָעוֹת, אִיזוֹ מִלָּה מְצַלַּחַת יוֹתֵר לְדַעְתְּכֶם?

אֲפֹשֶׁר לְשַׁנּוֹת וּלְתַקֵּן אִם תִּבְחָרוּ בְּכֶךָ.

בדקו את עצמכם!

לאחר שהשלמתם את המילים החסרות בקטע המידע, קראו אותו שוב ברצף.

האם המילים שהשלמתם מתאימות לתוכן ולמבנה של המשפט?

אמזת עצמית

התחלקו לזוגות.

שתפו אחד את השני במילים שהשלמתם.

① האם בחרתם באותן המילים?

② הסבירו מדוע בחרתם דווקא במילים אלו.

③ מבין המילים המוצעות, איזו מילה מוצלחת יותר לדעתכם?

אפשר לשנות ולתקן אם תבחרו בכך.

רשימת המזכים

הטקסטים נכתבו על בסיס עיבוד ומיזוג של טקסטים ממקורות שונים.

מי החיה הגבוהה ביותר בעולם? ד"ר לימור קולן

הבנדיקוט, אילנית אברהם

מי רץ מהר יותר? כלב או חתול? אילנית אברהם

למה הניבתן שמן כל כך? ד"ר לימור קולן

מדוע משיל הנחש את עורו? ד"ר לימור קולן

מיהו הטורף היבשתי הגדול בעולם? ד"ר לימור קולן

ההר הגבוה ביותר בעולם, ד"ר לימור קולן

כלב פאג, ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי

הדולפינים, ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי

כדורסל, ד"ר לימור קולן

קורי עכביש, ד"ר לימור קולן

האיגלו, ד"ר לימור קולן

העטלפים, מתוך סודם של העטלפים, הוצאת מעלות, תשל"ט

למה הציפורים בונות קן? ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי

דבורת הדבש, ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי

טביעות אצבעות, ד"ר לימור קולן

הכדור הפורח, ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי, ד"ר לימור קולן

איך מנפחים בלון בתוך בקבוק? ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי

מהי פילוסופיה? ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי

מי היה רש"י? אילנית אברהם

תמונות

Shutterstock.com

תמונת שער: <https://pixabay.com/vectors/jigsaw-puzzle-game-match-puzzle-1297102/>

תמונת הדבורה על החצב ותמונות הניסוי "בלון בתוך בקבוק": ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי